

INTERVIEW REGISSEUR LUDI BOEKEN

'Dit verhaal versterkt de schuldvraag'

De Nederlander Ludi Boeken regisseerde het onderduikdrama 'Unter Bauern'. Over de weinige Duitsers die in de oorlog wél Joden hebben gered. Door **Bot Beekman**

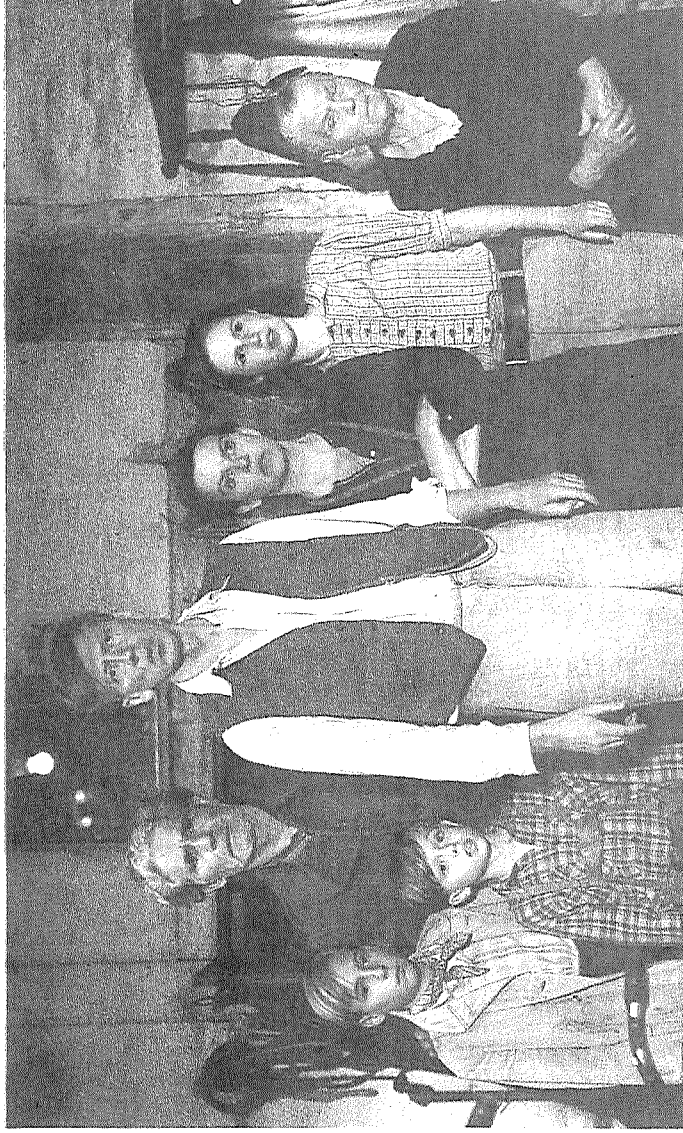
Maak deze film maar niet - dat was het advies dat Ludi Boeken (1951) kreeg, toen hij bij Duitse instellingen aanklopte voor financiering. 'Wij als Duitsers mogen geen goede Duitsers laten zien, zelden ze, want dat is fout. Daar ben ik het overigens mee eens, dat je daar voorzichtig mee moet zijn.'

De in Nederland geboren en in Parijs wonende filmmaker kreeg het script voor *Unter Bauern* aangeboden van een bevriende producent. Een oorlogsdrama, gebaseerd op de memoires van de Joodse Marga Spiegel, die tijdens de oorlog met man en kind in leven werd gehouden door Duitse boeren in Münsterland.

Boeken: 'Wat me direct aansprak was de omslag in het verhaal. Aanvankelijk zijn de Joodse onderduikers afhankelijk van de boeren, maar wanneer de oorlog kantelt en de geallieerden arriveren, hangt het lot van de boeren af van de onderduikers. Dat is een prachting proces. Universeel ook.'

Marga Spiegel schreef haar boek als erfbetoon aan de boeren. Ook voor mij zijn dat absolute helden, maar wat me zo frappeerde was de versterking van de schuldvraag. Zo moeilijk was het in reite niet, wat die paar boeren deden. Als je het bestudeert, blijkt het in Duitsland veel makkelijker te zijn geweest om mensen te verbergen dan in de bezette landen, waar de gestapo er meer bovenop zat. Zo benadrukt de film ook hoe weinig Duitsers iets gedaan hebben.'

Dat vond de producent van de film geen fijn uitgangspunt. 'Dat mag je zo tegen niemand zeggen, zei die. Maar volgens mij is het de essentie van Spiegels verhaal. Toch slaagde Boeken er in om het budget van de internationale productie - 5 miljoen euro - voor een groot deel uit Duitsland te betrekken. Dankzij een film-

In *Unter Bauern*, de verfilming van een waargebeurd verhaal, verbergen vijf Duitse boerenfamilies in de oorlog Joodse onderduikers.

“

'Nationalistische boeren waren het, die hun zonen naar het front stuurden én Joden verbergen

Ludi Boeken

stichting uit de regio waar het verhaal zich afspeelt. 'Heel moedig van ze. De Duitse televisie, die normaal gesproken de projecten van die stichting financiert, wilde er niks van weten.'

Unter Bauern, dat al in 2009 een internationale première kreeg op het Internationale festival van Locarno, was deze week te zien op het Nederlands Film Festival in Utrecht en reisde vanaf vandaag langs de Nederlandse bioscopen. Regisseur Boeken had de bron van de film, de inmiddels 98-jarige oude Marga Spiegel zelf, meegevoerd naar de voorstelling. 'Dat wil ze zelf. Ze was er ook bij op festivals in San Francisco en New York.'

Boeken kreeg in de jaren tachtig als documentaire- en televisiemaker de Nipkowschijf (voor *De Ontmaskering*) en een Emmy Award. Hij werkte al lange tijd als filmproducent, maar debuteerde pas enkele jaren terug als speelfilmregisseur. Hij laat *Unter*

Boeken eindigen met wat documentaire beelden van de echte Spiegel, die de filmset bezoekt. Een soortgelijk einde als dat van Spielberg

Schindler's List, waarin de overlevenden en hun nazaten voorbij kwamen om te benadrukken dat dit alles echt is gebeurd. Beide films handelden over die enkele goedgevoelde Duitsers.

'Het opmerkelijke aan dit verhaal is dat het zich in Duitsland afspeelt, niet in Polen. En dat het een collectief betreft: vijf boerenfamilies. Nationalistische boeren waren het, die hun zonen naar het front stuurden en tegelijk Joden verbergen.'

Een ander heikel punt in de film is de Duitse boer die de Joden waarschuwt niet vrijwillig mee te gaan op transport. 'Want je komt niet levend terug - die zin stont ook in Marga's boek en ligt heel gevoelig. Daarnaast blijkt dat die boeren wel degelijk wisten hoe het met Joden, zigeuners en partizanen afliep. Dat is ook niet zo vreemd, want iedereen had wel een broer, neef of oom in het leger, die met de familie in contact stond.'

Volgens Boeken hebben historici uitgerekend dat er zo tussen de twee en vierhonderd personen op de hoogte moesten zijn geweest van de onderduik van de Spiegels, die nooit

werden verraden. 'Ook de plaatselijke abt wist er bijvoorbeeld van.' In en rond het dorp woonden Joden al eeuwen met de boeren samen, maar opderop was de bevolking er juist trots op als een van de eerste gemeenten geheel 'Jodenvrij' te zijn.'

Volgens de regisseur, zelf kind van onderduikers ('mijn vader zat bij de boeren in Enschede'), handelden de Duitse boeren uit menselijk instinct. 'Misschien beseften ze de risico's op het moment zelf niet eens volledig. Die waren enorm. Verget niet: het was niet iets tijdelijks. Die boeren geloofden dat Duitsland ging winnen. Het risico zou altijd blijven bestaan, ook voor hun kinderen.'

Alhoewel de mannen in *Unter Bauern* het besluit nemen om onder te duiken, of onderduikers op te vangen, zijn het de vrouwen die de dagelijkse zorg dragen die daarbij komt kijken. 'Ook dat is precies zoals het echt ging. Naar mate de oorlog vorderde, waren er ook steeds minder mannen. Onderduikers in leven houden werd een vrouwenzaak.'